

Список використаних джерел

1. Голинська О. У Києві відбулася прем'єра балету-біографії «Леся» від Art Ballet Company. URL: <https://mus.art.co.ua/u-kyievi-vidbulasia-prem-iera-baletu-biohrafii-lesia-vid-art-ballet-company/>

2. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Київ: Факт, 2007. 640 с.

Качковська Я. (2025). Леся Українка мовою танцю: як поєднали музику Франца Шуберта з віршами Лесі Українки. URL:

Косач-Кривинюк О. Леся Українка: Хронологія життя і творчості. Нью-Йорк: Українська вільна академія наук у США, 1970. 923 с.

5. Gazda J. Cienie zapomnianych przodkow. Sztuka na wysokosci oczu // Film i antropologia. Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1978. S. 123–146.

Юлія ЦУКІНА,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри театрознавства,
Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8329-6828>

ОБРАЗ ВИДАТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СПІВАЧКИ У ВИСТАВАХ 2010–2020-х рр.

Вистави-біографії митців шановані в сучасному українському театрі. Практично в кожному столичному і обласному театрі (на камерних сценах) протягом 2000–2020-х рр. відбулися сценічні моноверсії доль О. Вертинського, Е. Піаф, М. Монро, С. Бернар. У Національному театрі оперети грають виставу «Георг Отс». Проте вистав, сюжетною канвою і пафосом яких є біографія видатних українських співаків – не багато. Всі вони постали під час російсько-української війни, оскільки ця обставина змусила звернутися до національної спадщини, мов до оберегу. У 2022 р. Н. Нежданою було написано п'єсу для жіночої моновистави «Otvetka», присвячену героєві війни, солісту Гран Опера В. Сліпакові, яка здобула кілька сценічних втілень.

Подією в житті не лише Вінницького музично-драматичного театру ім. М. Садовського, але й театральної України стала вистава «KVITKA. Пісня наяву й у снах» (2019 р.), яка пролунала голосом України на чисельних міжнародних та національних фестивалях. У легкій поетичній формі, з безхитрісними, втім емоційно зворушливими акторськими роботами вистава вінничан поклала на себе місію у часі протистояння України російській

агресії знову і знову нагадувати, що українського квіту – по всьому світу, а внесок талановитих українців до культури і науки на всіх континентах є вагомим. Головна героїня біографічної п'єси киянина О. Миколайчука-Нізовця – всесвітньо відома патріотка української пісні, донька переселенців з Галичини, громадянка США Квітка (Кейсі) Цісик. Зав'язка вистави відбувається тієї миті, коли лікарі винесли героїні вердикт – три місяці життя на тлі неоперабельної онкології. Всупереч всім прогнозам, силою волі і сенсу життя у служінні далекій Батьківщині надзвичайно обдарована співачка, дружина і мати прожила цілих сім років. Просвітницька місія такої вистави – знайомство глядачів з фундаментальними духовними цінностями та перипетіями долі співачки з українською душею та її досі не побитим рекордом українських пісень у радіохвилях США. Сценографія Т. Гусевої-Ковтун не ілюстративна (білий рояль час від часу «висвітлюється» у «ролі» то родинного ложа, то святкового столу). На жаль, лише вражаючим прологом, у якому інтермедійну завісу-скран для мультимедія заливали дощ зі снігом, вичерпалась функція цього високотехнологічного елементу сценографії (художник зі світла А. Мельник).

«Свою» Квітку головна режисерка театру Т. Славінська розгледіла у балерині вінницької трупи Т. Фроловій. Партитура образу вибудована нею разом з режисеркою з пластики Д. Калакай. Думка, яку прагне донести в такий спосіб театр, є простою: плоть є тлінною, тимчасовою, в той час як дух є вічним. Велику роль у п'єсі відіграє віртуальний діалог Квітки Цісик з Катериною Білокур (які насправді ніколи не зустрічались). Вони різні – земна, широка, добра художниця-самородок з села (Білокур-О. Пархоменко) і витончена, вишукана співачка, яка мешкає у мегаполісі, проте між ними – спадкоємність української культури, яка не переривалася в еміграції. Вихідці з України назвали доньку на честь картин Білокур, і та знову прославила Україну. Т. Фролова не достатньо підготовлена до розмовної специфіки ролі, проте артистці під силу справляти враження у театральній змістовній мовчанинці. Роль Т. Фролова здебільшого танцює. Коли в сцені «прощальної» вечірки для рідних Квітка з'явилася в традиційному гуцульському костюмі, та ще й утнула коломийку, на пам'ять спали слова Лесі Українки: «Я була малою горда, – Щоб не плакати, я сміялась». В останні сім років життя ці слова поетки стали немов кредо життя Квітки, з однією лише різницею: щоб жити, вона співала. Упродовж всієї вистави фонограма доносить пісні Квітки Цісик. У деяких з цих сцен режисерка грамотно «відчутила» історичний образ, сконцентрований в голосі геніальної співачки, від акторки, яка грає Кейсі-жінку. Тут на допомогу прийшов прийом тіні тендітної жіночої по-

статі за завісою (ніби у тон-студії). Чим більше глядачі проймаються долею співачки, дедалі більшого драматизму набуває для них вплив її документального голосу. Вистава розкрила виконавський ансамбль Театру ім. М. Садовського як колективу з традиціями, з єдиною для всіх поколінь акторів манерою виконання. Старша генерація – народний артист України Валерій Прусс (продюсер Шустер) і заслужена артистка України Любов Остапчук (амбіційна, проте не безсердечна Мадлен), грає «театрально», має поставлені голоси, а у тому, як подаються ними репризи, відчувається вплив обов'язкового для муздрамтеатру опереткового репертуару. Проте головне у виставі «КВІТКА. Пісня наяву й у снах» – це духовна «дуга» від старших акторів до молодших, зокрема, гра заслуженого артиста України Максима Какарькіна (муж Квітки Едді), актора з розвиненою емоційною інтуїцією, який навіть у провокативній зоні ламентозного монологу є щирим. Складну тему вистави, що провокує на болісні міркування про швидкоплинність життя, про смерть, вінничани доносять з любов'ю до життя, з непідробністю чистоти.

У 2025 році вистава за п'єсою О. Миколайчука-Нізовця вийшла і на сцені Одеського академічного театру музичної комедії ім. М. Водяного.

Моновистава київського Театру української традиції «Дзеркало» «Я – Квітка» (2023) дуже проста. У годину сценічної дії в ній вклали як всю біографію мисткині, так і десяток пісень у повному обсязі. Автор п'єси керівник театру В. Петранюк створив основу для концерту з пісень Квітки, що перемежаються фрагментами її висловлювань та головними подіями біографії. В інтерв'ю митець говорив: «Я вирішив створити з нею сценічну поему <...>. Давно мені думалося, що вже час звернутися до життя і зірки богині української пісні Квітки Цісик» [2]. Режисер Д. Сторчоус побудував на тісній сцені побутові мізансцени, розташувавши актрису в просторі серед елементів інтер'єру 1980-х рр., що було доповнено екраном (на якому демонструвалися записи Квітки та кадри Революції Гідності та сучасної війни) з рудиментом сценографії концертів у будинках культури – тюлевым пологом. Алогічним є співставлення у виставі справжнього голосу Цісик (на екрані) та його не дуже майстерної копії (акторка перед мікрофоном чи за фортепіано). А. Коваленко приваблива, вокально підготовлена і у своїй безпосередності дещо схожа на героїню вистави. Про важливість для неї цієї моно вистави вона сказала сама: «Моє знайомство з Квіткою Цісик почалося ще в дитинстві <...>. ...під час роботи над виставою дала собі відповідь на питання, чому так подобаються ці пісні <...>. ...усвідомила, що ці пісні вчать хто ти, звідки, яке твоє коріння. Багато чому завдяки цим пісням я стала такою, якою є сьогодні» [2]. Акторка робить все, від неї залежне, щоб

змусити глядачів перейнятися долею мистецьки харизматичної патріотки Квітки, втім спосіб її існування у виставі настільки прямолінійний (кожна емоція проілюстрована, кожне слово під наголосом), не підстрахований другим планом режисерської думки, що під час перегляду «Я – Квітка» співчуття до здібної емпатичної акторки межує з ніяковістю. Вистава театру «Дзеркало» популярна і просвітницька (театр широко застосовує ілюстрацію, коментарі акторкою документальних фото тощо). У швидкому викладі перипетій долі героїні годі шукати розкриття драматичних обставин життя, творчості і посмертного повернення голосу Квітки на батьківщину. Чисельні перевдягання А. Коваленко, зокрема, фінальний костюм-апофеоз (пишна жовто-блакитна сукня, серпанок-корона з колосками пшениці) нагадують про справжню бенефісно-концертну сутність вистави з претензійною назвою «Я – Квітка». Прикметним є, що пісню Цісик «Журавлі» не оминули в пісенній драматургії обох вистав, і скрізь вона стала своєрідною трагедійною кульмінацією.

Не першим в українському театрі, проте самобутнім зверненням до особистості найтитулованішої українки в історії світової опери С. Крушельницької, стала вистава «Соломія» Київського академічного Театру на Печерську (2023). Вистава О. Лазовіч є гармонійною в усіх своїх складових: від просвітницької функції, до знайденої режисеркою «окриленої» форми художнього задуму та інтелектуальною емоцією акторського ансамблю. Виставу створено у співпраці з Музично-меморіальним музеєм С. Крушельницької у Львові і одним з сюжетних мотивів її стала історія екскурсовода (у близькому до манери стендаперів виконанні І. Трофименка) в перші місяці повномасштабного вторгнення рф. Ю. Бентя писала про переплетіння у майже тригодинній виставі «епізодів з біографії Соломії Крушельницької, розповіді про її кар'єрні успіхи, особисте життя і життя її львівської родини, а також екскурсії Музеєм Крушельницької у Львові» [1, с. 157]. Часові сюжетні інверсії – один з улюблених прийомів романтиків. Вистава О. Лазовіч – достоту романтична і гуманістична. Завдяки синтезу звучання історичних фондових записів, живих співочих голосів акторів, пластики, світла та прозорих, повітряних фактур сценографії, під час перегляду вистави фізично відчувається морський бриз на узбережжі Італії; осягаються оком розпечені південним сонцем дахи з черепиці, купол Свята Марія дель Фйоре і галерея Уфіцці. Згідно з режисерським прийомом, актори грають у виставі по декілька ролей. Зокрема, І. Трофименко, крім сучасника екскурсовода, також грає історичних Тосканіні, Пуччіні та екзальтованого фаната Крушельницької.

Майстерно створена атмосфера дозволяє акторам дофантазувати, якими у повсякденні, у прив'язаностях і заняттях музикою були понад сто років тому славетні С. Крушельницька, А. Рудницький, А. Тосканіні, Е. Карузо. Байопік про Крушельницьку в Театрі на Печерську – симфонічної напруги камерна вистава, у якій, крім провідної партії героїні глядач встигає перейти і насолодитися драматичною виразністю побічної у сюжеті партії – її сестри Нусі (Дарія Творонович). Герої вистави носять білі строї та мають прекрасні, витончені почуття та думки. Соломія у виконанні акторки-особистості і професійної співачки О. Мамчур, слугує для глядачів у часі війни за приклад стоїцизму в обставинах чисельних особистих та суспільних катастроф. Сьогодні театр нам частіше пропонує актуального «антигероя» або й поготів «поему без героя». У виконанні О. Мамчур Соломія, яка була зіркою, що представляла Україну в кращих оперних театрах світу, а дожила віку духовно незламною приживалкою у радвлади, стала тією самою актуальною героїнею. О. Лазовіч змодельювала світ вистави, у якій енергетичні тони акторської гри існують у паритеті з тонами оперної класики Дж.Верді та Дж. Пуччіні. Лейтмотивом «Соломії» стала сповнена драматичної туги і, водночас з тим, надії «Пісня Сольвейг» Е. Гріга. «Соломія» – напрочуд жива, «дихаюча» хвилями журби та радості драматична вистава, яку підживлює енергія опери.

Список використаних джерел

1. Бентя Ю. Наша Соломія. *Український театр*, 2024. №2. С. 157–158.
2. Овчаренко Е. Зірка на ім'я Квітка. I-ua.tv. 22.10. 2023. URL: <https://i-ua.tv/culture/83885-zirka-na-imia-kvitka> (дата звернення: 6.05.2025)

Олександра ВОЙНАЛОВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3920-4898>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

У словнику української мови термін «добročесність» означає високу моральну чистоту, чесність. Словник англійської мови термін «добročес-